

І. М. Вахович,
д. е. н., професор, ректор, Луцький національний технічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4912-5798>
О. І. Галушчак,
аспірант, Луцький національний технічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9398-1328>
В. В. Лакас,
аспірант, Луцький національний технічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1069-0792>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.23.47

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ: ПРІОРИТЕТИ, МЕХАНІЗМИ, ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

I. Vakhovych,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Rector, Lutsk National Technical University
O. Halushchak,
Postgraduate student, Lutsk National Technical University
V. Lakas,
Postgraduate student, Lutsk National Technical University

DIVERSIFICATION OF FINANCIAL AND INVESTMENT SUPPORT FOR MODERNIZATION OF OIL AND GAS INDUSTRY OF UKRAINE: WARTIME PRIORITIES, MECHANISMS, CHALLENGES

Обґрунтовано, що прискорений розвиток нафтогазової промисловості потребує диверсифікації джерел та методів фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації індустрії видобутку та переробки вуглеводневої сировини. Встановлено, що інституціоналізація та програмування реалізації пріоритетів і впровадження механізмів диверсифікації фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості мають відштовхуватися від наслідків переформатування глобальної архітектури функціонування ринків вуглеводневої сировини і загострення глобального протистояння між західними демократіями та авторитарними режимами. Виявлено, що детермінація методів та інструментів фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості повинна враховувати фактор російської агресії, щоб максимальною мірою убезпечити розвиток вітчизняної індустрії видобутку і переробки вуглеводневої сировини від впливу країни-терориста. Дослідження показали, що у 2007–2021 роках спостерігається інтенсивне скорочення бюджетної підтримки паливно-енергетичного комплексу в цілому та нафтогазової промисловості зокрема, що вимагає диверсифікації методів та інструментів непрямого стимулювання процесів модернізації техніко-техно-

логічної бази видобутку та переробки вуглеводневої сировини через використання інструментів пільгового оподаткування, спрощеного митного режиму та компенсації процентних ставок фінансово-кредитним установам. Обґрунтовано, що пріоритетом диверсифікації фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості виступає нарощення бюджетного фінансування реалізації проєктів розбудови техніко-технологічної бази освоєння нових родовищ вуглеводневої сировини за рахунок акумуляції частини рентної плати за видобуток нафти і природного газу у спеціальному фонді держбюджету. Виявлено, що ефективною формою фінансово-інвестиційного забезпечення видобутку нафти та природного газу виступають угоди про розподіл продукції, що вимагає удосконалення вітчизняного законодавства та його гармонізації з передовими іноземними лекалами укладання та реалізації угод публічно-приватного партнерства.

It is substantiated that the accelerated development of oil and gas industry requires diversification of sources and methods of financial and investment support for the modernization of hydrocarbon raw materials extraction and processing industry. It is proved that the institutionalization and programming the priorities realization and implementation of mechanisms for the diversification of financial and investment support for oil and gas industry modernization should be based on the consequences of reformatting the global architectonics of hydrocarbon raw materials markets functioning and aggravation of the global confrontation between Western democracies and authoritarian regimes. It is examined that the determination of the methods and tools of financial and investment support for oil and gas industry modernization should take into account the factor of Russian aggression in order to maximally ensure the development of the domestic hydrocarbon raw materials extraction and processing industry from terrorist country's influence. Studies showed that in 2007–2021 there is an intensive reduction in budget support for fuel and energy complex in general and oil and gas industry in particular, which requires the methods and tools diversification for indirect stimulation of the processes of modernization of the technical and technological base of hydrocarbon raw materials extraction and processing through using preferential taxation tools, simplified customs regime and compensation of interest rates to financial and credit institutions. It is substantiated that the priority of diversification of financial and investment support for oil and gas industry modernization is the increase of budget financing the projects for building the technical and technological base of hydrocarbon raw materials new deposits development due to accumulation of a part of the rent for oil and natural gas production in a special fund of the state budget. It is revealed that agreements on the products distribution are an effective form of financial and investment support for oil and natural gas production, which requires improvement of domestic legislation and its harmonization with advanced foreign models for concluding and implementing public-private partnership agreements.

Key words: financial and investment support, oil and gas industry, military challenges, hydrocarbon raw materials, rent, agreements on the products distribution.

Ключові слова: фінансово-інвестиційне забезпечення, нафтогазова промисловість, воєнні виклики, вуглеводнева сировина, рентна плата, угоди про розподіл продукції.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Вторгнення на територію України російських агресорів та нові тренди у глобальному енергетичному просторі вимагають модернізації вітчизняної нафтогазової промисловості, що дало б можливість забезпечити нарощення власного видобутку нафти і газу і насичення

національного ринку енергоносіїв енергетичними продуктами українського виробництва. В Україні поряд з наявними перешкодами щодо залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у модернізацію нафтогазової промисловості має місце і позитивний досвід, котрий необхідно використовувати при формуванні інституційного середовища диверсифікації джерел та методів фінансово-інвестиційного забезпечення розбудови даної ланки енергетичного сектора. Декілька фаз транс-

формації державної енергетичної політики на певному етапі забезпечили необхідний рівень забезпечення потреб господарського комплексу та сектору домогосподарств у продукції нафтогазової промисловості. У той же час події останніх десяти років, котрі відзначаються загостренням екзогенних ризиків стосовно імпорту мінеральних палив, вимагають кардинального переформування інституційних засад інвестування проєктів вітчизняного видобутку нафти та газу, а також регулювання ринку нафтопродуктів та природного газу. Держава має врахувати комплекс інституційних розривів та інституційних пасток, які виникали у попередні роки в нафтогазовій промисловості внаслідок спрощеного підходу до створення належних умов для підвищення інвестиційної привабливості сфери нафтогазовидобування, щоб усунути дефіцит енергоносіїв в національній економіці і зменшити потребу в імпорті мінеральних палив.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Виходячи з необхідності зміцнення енергетичної самодостатності країни, особливо в умовах вторгнення російських загарбників, актуалізується проблема модернізації нафтогазової промисловості України, що знайшло своє відображення у працях вітчизняних вчених в останні роки. Особлива увага приділяється урізноманітненню джерел та методів фінансово-інвестиційного забезпечення оновлення даної ланки національного господарства. Ще у 2007 році В. Горобець акцентував увагу на основних перешкодах, котрі стримували інвестиційні потоки в дану базову галузь енергетичного сектора. Згідно підходу вченого, подолання таких перешкод потребує: реструктуризації та приватизації державних нафтогазових компаній з повним відокремленням функцій виробництва, транспортування і продажу; створення незалежної системи регулювання, у тому числі ліцензійних органів, які б мали відповідні повноваження; розвитку конкурентного ринку нафти і газу, включаючи надання права постачання газу в регіони на конкурентній основі; лібералізації цін на газ, включаючи право вітчизняних виробників конкурувати на рівних з імпортерами; надання відкритого доступу до транспортних трубопроводів та лібералізації цін для кінцевих споживачів [2]. Водночас декілька фаз реформування ринку газу та нафти не призвели до суттєвого нарощення обсягів видобутку вітчизняної вуглеводневої сировини, що не дало можливості відмовитися вчасно від надмірного імпорту мінеральних палив. Перманентне механічне підвищення цін на природний газ монополістами-операторами ринку природного газу не призвело до диверсифікації джерел фінансово-інвестиційного забезпечення нафтогазової промисловості, що негативним чином відобразилося на доступності енергоносіїв для суб'єктів господарювання та сектору домогосподарств.

У нинішніх умовах загострення глобальної конкуренції на ринку енергоносіїв та введення додаткових потужностей у виробництві енергії з відновних джерел розвиток нафтогазової промисловості отримає нових імпульсів за умови модернізації її основних сировинних та переробних сегментів. На переконання І. Галюк, інно-

ваційне оновлення нафтогазової галузі потребує "довгих" капіталовкладень, тобто таких, окупність яких буде тривалою. Розраховувати на швидкий ефект від інвестування не доводиться. Тому логічним і правильним в цій ситуації є використання об'єднаних зусиль держави і бізнесу, партнерські відносини яких повинні бути узгодженими на основі задоволення інтересів сторін. Вкладання коштів бізнес-структур у розвиток нафтогазової галузі, організація управління по реалізації інноваційних проєктів, витрата зусиль для підвищення ефективності робіт можлива лише на умовах забезпечення державою економічних та організаційних стимулів — преференцій у оподаткуванні, системи гарантій стабільності правовідносин і умов інвестування, захист прав власності тощо [1]. Виходячи з вагомості нафтогазової промисловості для розширеного відтворення ресурсно-виробничого потенціалу національного господарства в цілому інвестування даної ланки енергетичного сектора економіки України має відбуватися за безпосередньої участі держави через реалізацію угод публічно-приватного партнерства. Такі угоди довели свою високу ефективність у високорозвинених країнах як в частині нарощення обсягів видобутку вуглеводневої сировини, так і в частині забезпечення високого рівня комплексності використання названої складової корисних копалин.

М. Рахман, В. Євтушенко та Ю. Чупринюк акцентують увагу на необхідності державної підтримки проєктів модернізації нафтогазової промисловості задля застосування стимулів, котрі мотивуватимуть потенційних інвесторів фінансувати розбудову даної ланки енергетичного сектора національного господарства. На їх думку, ключова умова енергетичної безпеки країни — забезпечення стійкості нафтової галузі, тому для ефективності та надійності її функціонування потрібна підтримка з боку держави. Передусім державі потрібно стимулювати залучення інвестицій для розвитку власної бази ресурсів, підвищувати ефективність видобутку, транспортування, переробки та використання нафти і нафтопродуктів [7]. При цьому необхідно зазначити, що саме у динаміці вітчизняного видобутку нафти спостерігається чітко виражений спадний тренд, що свідчить про те, що відновлення докризових обсягів видобутку нафти — це першочергове завдання реалізації пріоритетів модернізації нафтогазової промисловості. У той же час і у видобутку природного газу, і у видобутку нафти спільною є проблема диверсифікації джерел фінансово-інвестиційного забезпечення.

Як показує передова іноземна практика прикметною рисою інвестиційної активності у нафтогазовій промисловості є врахування комплексу трендів, пов'язаних з структурними зрушеннями, ціновими коливаннями та політичною нестабільністю. О. Підчоса стверджує, що поновлення інтересу до нафтогазової промисловості частково відображає структурний зсув, який відбувається практично на всіх світових сировинних ринках. Він характеризується зростанням попиту на мінеральні ресурси з боку азійських ринків у поєднанні з високим рівнем попиту в розвинених країнах, що призводить до зростання цін на мінеральні ресурси [6, с. 20]. В останні роки, коли чітко викристалізувалися реперні точки протистояння між цивілізованим світом та тоталітарними режимами, в першу чергу російським та іранським, фак-

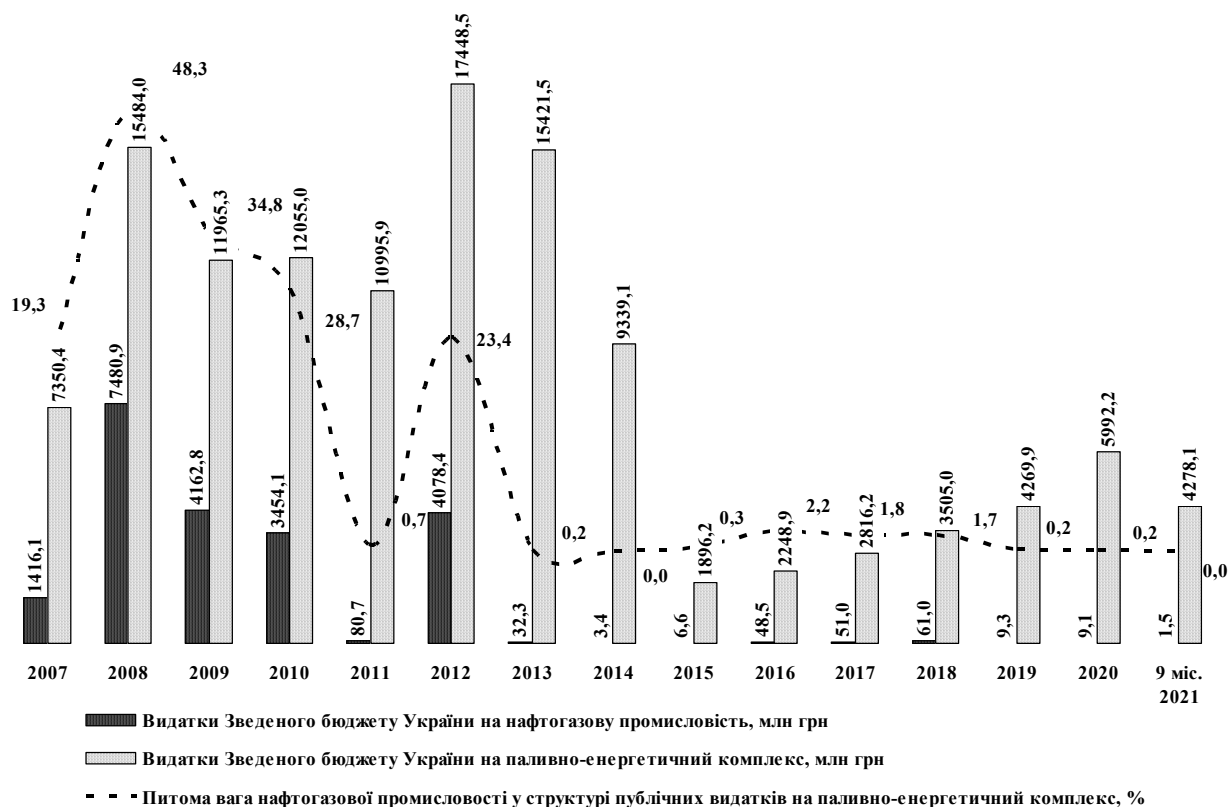

Рис. 1. Динаміка видатків Зведеного бюджету України на підтримку паливно-енергетичного комплексу в цілому та нафтогазової промисловості у 2007–2021 роках

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

тор інвестування нафтогазової промисловості в демократичних країнах виступає критично необхідним чинником послаблення впливу країн-терористів на розвиток глобального господарства.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування пріоритетів та механізмів диверсифікації джерел, методів та способів фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості України з врахуванням воєнних викликів та базових трендів в глобальному енергетичному просторі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Віроломне вторгнення російських окупантів на територію України, загострення протистояння між демократичним Заходом та азійськими деспотіями, зниження інвестиційної активності в період карантинних обмежень у зв'язку з пандемією коронавірусу детермінують державну та корпоративну політику в частині диверсифікації фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості як базової ланки енергетичного сектора національного господарства.

Варто враховувати факт того, що пандемія коронавірусу прямо вплинула на інвестиційну активність у глобальному енергетичному просторі. Карантинні заходи призвели до обвалу цін на енергетичні ресурси через що видобувні компанії (як у світі, так і в Україні) знизили рентабельність і зупинили буріння нових свердловин. У

результаті суб'єктам підприємницької діяльності стало не вигідно вкладати значні інвестиції у розробку перспективних родовищ [8]. Тобто карантинні заходи призвели до переформатування глобальної архітектури видобутку вуглеводневої сировини, що прямим чином також вплинуло на інвестиційні потоки в енергетичному секторі.

В таких умовах дуже важливо посилити вплив держави на процеси інвестування проєктів розбудови індустрії видобутку природного газу та нафти, а також виробництва готових енергетичних продуктів на основі вуглеводневої сировини. Мова йде про посилення як прямого, так і непрямого впливу держави на інвестиційну активність у нафтогазовій промисловості.

У 2007–2021 роках спостерігаються значні коливання у величині видатків Зведеного бюджету України на підтримку паливно-енергетичного комплексу, а також поступове скорочення публічних видатків на розвиток нафтогазової промисловості. Зокрема, у 2007 році сума видатків Зведеного бюджету України на підтримку паливно-енергетичного комплексу становила 7350,4 млн грн, у 2008 році — 15484,0 млн грн, у 2009 році — 11965,3 млн грн, у 2010 році — 12055,0 млн грн, у 2011 році — 10995,9 млн грн, у 2012 році — 17448,5 млн грн, у 2013 році — 15421,5 млн грн. Тобто у 2013 році порівняно з 2007 роком публічні видатки на розвиток паливно-енергетичного комплексу скоротилися більш, ніж у 2 рази. У 2014 — 9 міс. 2021 року публічні видатки на підтримку паливно-енергетичного комплексу коливалися в інтервалі 1896,2–5992,2 млн грн, що значно менше середнього рівня видатків у 2007–2013 роках (рис. 1).

Така ж сама картина спостерігається і у динаміці публічних видатків на підтримку нафтогазової промисловості. У 2007 році сума видатків Зведеного бюджету України на розвиток нафтогазової промисловості становила 1416,1 млн грн, у 2008 році — 7480,9 млн грн, у 2009 році — 4162,8 млн грн, у 2010 році — 3454,1 млн грн, у 2011 році — 80,7 млн грн, у 2012 році — 4078,4 млн грн. У 2013 році — 9 міс. 2021 року публічні видатки на розвиток нафтогазової промисловості коливалися в діапазоні 1,5—48,5 млн грн.

У 2007—2021 роках чітко викристалізовується тенденція до скорочення публічних видатків на підтримку паливно-енергетичного комплексу, зокрема його базової ланки нафтогазової промисловості, що свідчить про зміну пріоритетів у державній енергетичній політиці, тобто відбувається зміщення акцентів регуляторного впливу в сторону удосконалення інституційного середовища господарського освоєння запасів паливно-енергетичних ресурсів та використання непрямих методів стимулювання залучення інвестицій у видобуток нафти та газу, а також у виробництво енергоносіїв на основі переробки вуглеводневої сировини.

Поглиблення інституційних перетворень у нафтогазовій промисловості передбачає надання пріоритету непрямим методам державної підтримки даної ланки енергетичного сектора національного господарства через використання комплексу фіскальних та грошово-кредитних інструментів стимулювання нарощення введення додаткових потужностей у видобуток вуглеводневої сировини та у виробництво готових енергетичних продуктів з даного виду паливно-енергетичних ресурсів.

Досвід фінансово-інвестиційного забезпечення розвитку нафтогазової промисловості у високорозвинених країнах підтверджує необхідність формування сучасного інструментарію державної підтримки оновлення техніко-технологічної бази видобутку та переробки вуглеводневої сировини. З одного боку, розвиток і використання нових технологій сприятиме доступу до значних ресурсів та скороченню питомих витрат у деяких випадках, а з другого — виснаження басейнів потребуватиме збільшення зусиль і витрат, необхідних для видобутку більших обсягів важкодоступних вуглеводнів [6, с. 22]. Високий рівень концентрації капіталу у вітчизняному секторі нафто- та газовидобутку в останні десятиліття не забезпечив нарощення інвестиційних вливань у модернізацію техніко-технологічної бази видобутку вуглеводневої сировини. Значною мірою така ситуація зумовлена відсутністю дієвого механізму стимулювання інвестиційної діяльності у нафтогазовій промисловості, незважаючи на те, що внаслідок перманентного зростання цін на енергоносії оператори видобутку вуглеводневої сировини отримували додаткові прибуткові надходження і не збільшували капітальні асигнування в освоєння нових родовищ нафти та природного газу.

Виходячи з передового іноземного досвіду та враховуючи значний потенціал залучення інвестицій у нафтогазову промисловість на основі партнерських відносин між державою та іноземними інвесторами, доцільною є інституціоналізація сучасних форм публічно-приватного партнерства у сфері видобутку нафти та газу. Певним інституційним бар'єром у даній царині виступає нерозвиненість вітчизняного законодавства, котре рег-

ламентує форми та моделі встановлення партнерських відносин у сфері надрокористування. У нинішній редакції Закону України "Про державно-приватне партнерство" [3] не систематизована повною мірою визначена передовим світом специфікація форм партнерських відносин між державою та підприємницьким сектором. В першу чергу це стосується угод про розподіл продукції (УРП). УРП — це угода, відповідно до якої одна сторона (державна) доручає іншій стороні (інвестору) проводити пошук, розвідку та видобування корисних копалин на певній ділянці надр протягом визначеного проміжку часу, а інвестор зобов'язується виконати роботи власним коштом з наступною компенсацією витрат та отриманням плати у вигляді частини прибуткової продукції. Інвестор має право розпоряджатися не усією видобутою продукцією, а лише частиною за вирахуванням частки держави. Проекти УРП прямо захищені від негативних змін законодавства, рентні ставки значно нижчі ніж звичайні, а спори можуть розглядатися в іноземних арбітражах. Саме тому в умовах політичної нестабільності проекти УРП показали найбільшу зацікавленість серед великих гравців [4; 5]. В умовах воєнного часу, коли виникла гостра необхідність у суттєвому підвищенні рівня енергетичної самодостатності країни, гармонізація вітчизняного законодавства з законодавством високорозвинених країн в частині укладання УРП дасть змогу у найкоротші терміни залучити значні обсяги приватного капіталу у нафтогазову промисловість, що сприятиме усуненню дефіциту мінеральних палив і зменшить потребу в їх імпорті.

Ефективним механізмом формування фондів фінансово-інвестиційного забезпечення нафтогазовидобувної промисловості стала б концентрація частини рентної плати за природний газ та нафту, які видобуваються в Україні, у спеціальному фонді державного бюджету України. Тим більше, що рентна плата за користування надрами, як правило, спрямовується у держбюджет, що спрощує процедуру концентрації частини мінерально-сировинної ренти у спеціальних фондах, цільовим призначенням котрих виступає фінансово-інвестиційне забезпечення модернізації індустрії видобутку нафти та газу, а також переробки вуглеводневої сировини. Інституціоналізація такого роду спеціальних фондів дасть змогу сформувати надійне джерело бюджетного фінансування проєктів оновлення техніко-технологічної бази та введення додаткових потужностей у видобуток нафти та природного газу з огляду на те, що у 2021 році до публічних бюджетів України надійшло 25,9 млрд грн рентної плати за видобуток природного газу та 4,5 млрд грн рентної плати за видобуток нафти.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах воєнного часу, загострення протистояння між демократичним Заходом і світовими авторитарними режимами та постковідного відновлення інвестиційної активності у глобальному енергетичному просторі виникає гостра необхідність у перегляді пріоритетів та механізмів диверсифікації фінансово-інвестиційного забезпечення нафтогазової промисловості України. Дослідження показали, що в останні роки значно скоротилися видатки Зведеного бюджету України на роз-

виток паливно-енергетичному комплексу в цілому та на розвиток нафтогазової промисловості зокрема, що в умовах війни вимагає переорієнтації регуляторного впливу держави з прямих на непрямі методи стимулювання (пільгове оподаткування, спрощений митний режим заведення високотехнологічного обладнання, компенсація процентних ставок фінансово-банківським установам, які кредитуєть проєкти освоєння нових родовищ вуглеводнів) розвитку індустрії видобутку та переробки вуглеводневої сировини. Держава може збільшити обсяги фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості за рахунок концентрації частини рентної плати за видобуток природного газу та нафти у спеціальному фонді державного бюджету, який матиме цільову спрямованість і це збільшуватиме можливості держави фінансувати господарське освоєння вуглеводневої сировини в межах реалізації угод публічно-приватного партнерства. Найбільш прийнятною формою публічно-приватного партнерства для використання у сфері надрокористування є угоди про розподіл продукції (УРП), які забезпечать баланс інтересів між державою та суб'єктами підприємницької діяльності і сформують умови для диверсифікації джерел та методів фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації нафтогазової промисловості.

Література:

1. Галюк І.Б. Інноваційно-інвестиційні засади розвитку нафтогазової галузі України. [Електронний ресурс]. URL: <https://docplayer.net/138876988-Innovaciyno-investiciyni-zasadi-rozvitku-naftogazovoyi-galuzi-ukrayini.html>
2. Горобець В.В. Розвиток нафтогазової промисловості в Україні. [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2330/1/25.pdf>
3. Закон України "Про державно-приватне партнерство". Редакція від 09.07.2023 року. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
4. Залучення інвестицій у нафтогазову галузь та сферу критичної сировини посилить енергетичну безпеку України. Офіційний сайт Міністерства енергетики України. 12 травня 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/zaluchennya-investitsiy-u-naftogazovu-haluz-ta-sferu-krytychnoyi-syrovyny-posylyt>
5. Інвестиції в газовидобувну галузь: три шляхи для інвестора. Сайт Асоціації газовидобувних компаній України. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.agpu.org.ua/novyny/publikatsii-v-zmi/investitsii-v-hazovydobuvnu-haluz-try-shliakhy-dlia-investora>
6. Підчоса О.В. Інвестиційна діяльність ТНК у світовій нафтогазовій галузі: детермінанти розвитку. Економічний часопис-XXI. 2011. № 11—12. С. 19—23.
7. Рахман М.С., Євтушенко В.А., Чупринюк Ю.В. Економічний аналіз та вдосконалення ринку нафти і нафтопродуктів в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 18. С. 195—202.
8. Фактор кризи: як врятувати нафтогазову галузь. Економічна правда. 15 травня 2020. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/gazpravda/2020/05/15/660504/>

References:

1. Haliuk, I.B. (2015), "Innovative and investment principles of the development of the oil and gas industry of Ukraine", available at: <https://docplayer.net/138876988-Innovaciyno-investiciyni-zasadi-rozvitku-naftogazovoyi-galuzi-ukrayini.html> (Accessed 05 Nov 2023).
 2. Horobets', V.V. (2007), "Development of the oil and gas industry in Ukraine", available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2330/1/25.pdf> (Accessed 05 Nov 2023).
 3. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On State-Private Partnership", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (Accessed 05 Nov 2023).
 4. Ministry of Energy of Ukraine (2023), "Attracting investments in the oil and gas industry and the field of critical raw materials will strengthen the energy security of Ukraine", available at: <https://mev.gov.ua/novyna/zaluchennya-investitsiy-u-naftogazovu-haluz-ta-sferu-krytychnoyi-syrovyny-posylyt> (Accessed 05 Nov 2023).
 5. Association of Gas Producers of Ukraine (2019), "Investment in the gas industry: three ways for the investor", available at: <https://www.agpu.org.ua/novyny/publikatsii-v-zmi/investitsii-v-hazovydobuvnu-haluz-try-shliakhy-dlia-investora> (Accessed 05 Nov 2023).
 6. Pidchosa, O.V. (2011), "Investment activities of TNCs in the global oil and gas industry: determinants of development", *Ekonomichnyy chasopys-XXI*, vol. 11—12, pp. 19—23.
 7. Rakhman, M.S. Yevtushenko, V.A. and Chupryniuk, Yu.V. (2018), "Economic analysis and improvement on the market of oil and petroleum products in Ukraine", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 18, pp. 195—202.
 8. Ekonomichna Pravda (2020), "Crisis factor: how to save the oil and gas industry", available at: <https://www.epravda.com.ua/projects/gazpravda/2020/05/15/660504/> (Accessed 05 Nov 2023).
- Стаття надійшла до редакції 21.11.2023 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663